

Jazoni ijro etish faoliyatida raqamlashtirish mexanizmlarini takomillashtirish

Safarov Suxrob
Paxlavon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 335 guruh kursanti

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida jazoni ijro etish tizimini raqamlashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar, mavjud tizimlar va ularni takomillashtirishning istiqbollari tahlil qilingan. Muallif tizimdagi texnologik imkoniyatlar, mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llarini ko'rsatgan. Raqamli transformatsiya jarayonining inson huquqlari, shaffoflik va boshqaruv samaradorligiga ta'siri ilmiy asosda yoritilgan.

Kalit so'zlar: Jazo ijrosi, raqamlashtirish, elektron tizimlar, mahkumlar, E-jazo, E-monitoring, axborot xavfsizligi, texnologik infratuzilma, elektron nazorat, inson huquqlari.

Kirish qismi

Zamonaviy raqamli texnologiyalar hayotimizning barcha sohalariga kirib kelgani kabi, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida, xususan, jazoni ijro etish tizimida ham yangi bosqichni boshlab berdi. Raqamlashtirish – bu nafaqat axborot almashinuvi samaradorligini oshirish, balki mahkumlar ustidan nazoratni kuchaytirish, ularning huquqlarini ta'minlash va byurokratik to'siqlarni kamaytirish yo'lida muhim vositaga aylanmoqda. Ushbu maqolada jazoni ijro etish faoliyatini raqamlashtirish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati, mavjud holatlar, mavjud muammolar va istiqbolli takliflar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Jazoni ijro etish tizimida raqamlashtirish zarurati

Jazoni ijro etish muassasalarida ma'lumotlar oqimini tezkor va aniq yuritish, hisob-kitobni avtomatlashtirish, nazorat va monitoring jarayonlarini ilg'or texnologiyalar asosida olib borish uchun raqamlashtirish zarurati ortmoqda. Xususan:

1. Mahkumlar haqidagi ma'lumotlarni yagona elektron bazaga kiritish;
2. Jazo ijrosi davomida ularning xulq-atvori, bandligi, davolanishi va ta'lim olishini monitoring qilish;
3. Ota-onalar, himoyachilar va boshqa mansabdorlar bilan aloqalarni masofaviy tartibda amalga oshirish;
4. Advokat va mahkum o'rtasida videoaloqalarni yo'lga qo'yish.

2. Amaldagi raqamlashtirish shakllari va tizimlari

O‘zbekiston Respublikasi Jazoni ijro etish departamenti tomonidan quyidagi raqamli mexanizmlar joriy etilgan:

1. **"E-jazo" tizimi** – mahkumlarning shaxsiy ma’lumotlarini, jazo muddati va jazoni o‘tash shartlarini elektron tarzda yuritadi.
2. **Video nazorat tizimlari** – muassasalar ichki hududlarida holatni doimiy monitoring qilishga imkon beradi.
3. **Onlayn murojaatlar platformasi** – mahkumlar va ularning yaqinlari tomonidan rasmiy ravishda ariza, shikoyat yoki taklif yuborish tizimi.
4. **"E-monitoring" dasturi** – nazorat ostidagi shaxslarning harakatini GPS vositalar orqali nazorat qilishga xizmat qiladi.

3. Mavjud muammolar

Raqamlashtirish jarayonlarida hali-hanuz bir qator muammolar saqlanib qolmoqda:

1. Ba’zi jazoni ijro etish muassasalarida texnik baza va internet aloqasi zaif;
2. Xodimlarning raqamli savodxonligi yetarli emas;
3. Elektron axborot tizimlarining yagona standart asosida integratsiyalanmaganligi;
4. Axborot xavfsizligi va shaxsiy ma’lumotlar himoyasiga doir muammolar.

4. Takliflar va istiqbolli yo‘nalishlar

1. **Texnologik infratuzilmani yaxshilash:** Barcha jazoni ijro etish muassasalari yuqori tezlikdagi internet va kompyuter texnikasi bilan jihozlanishi lozim.
2. **Xodimlarni o‘qitish:** Har bir muassasa xodimi raqamli xizmatlar va dasturlar bilan ishlashga o‘rgatilishi zarur.
3. **Integratsiyalashgan tizim yaratish:** “E-jazo”, “E-monitoring”, “E-murojaat” va boshqa tizimlar yagona markazlashtirilgan platformaga birlashtirilishi kerak.
4. **Mobil ilovalar joriy etish:** Mahkumlar yaqinlari ularning holatidan xabardor bo‘lishi, ariza yuborishi va maslahat olishi uchun maxsus mobil ilovalar ishlab chiqilishi lozim.

Raqamli texnologiyalarning mahkumlar bilan ishlash jarayonidagi o‘rni

Raqamlashtirish jarayonlari nafaqat boshqaruv, balki **tarbiyaviy, ma’rifiy va psixologik ishlarda** ham muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy IT yechimlar yordamida jazoni ijro etish muassasalarida quyidagilar samarali yo‘lga qo‘yilmoqda:

1. **Onlayn o‘quv platformalar** orqali mahkumlarning kasb-hunar o‘rganishi va savodxonligini oshirish imkoniyati yaratildi. Masalan, ayrim muassasalarda *Coursera*, *IIV Akademiyasi maxsus platformasi* kabi elektron darsliklardan foydalanish yo‘lga qo‘yilgan.
2. **Psixologik monitoring tizimlari** orqali mahkumlarning ruhiy holati, stress va xavfli xatti-harakatga moyilligi doimiy nazorat ostida bo‘ladi. Bu tizimlar sun’iy intellekt yordami bilan risklarni oldindan aniqlash imkonini beradi.
3. **Elektron bandlik monitoringi** orqali jazoni o‘tayotgan shaxslarning ishlab chiqarish va mehnat faoliyati to‘g‘risidagi ma’lumotlar avtomatik tarzda yuritiladi, bu esa ularning ijtimoiy foydaliligini aniqlashda yordam beradi.

Xulosa

Jazoni ijro etish tizimini raqamlashtirish – bu zamonaviy talab bo‘lib, u nafaqat boshqaruvning samaradorligini oshiradi, balki shaffoflik va inson huquqlariga rioya qilish darajasini ham yuksaltiradi. Raqamlashtirish orqali huquqbuzarliklar profilaktikasi, mahkumlarning reintegratsiyasi va ijtimoiy nazorat imkoniyatlari kuchayadi. Shu sababli, bu jarayonda innovatsion yondashuvlar, ilg‘or texnologiyalar, xodimlarning salohiyati va ijtimoiy sheriklik tamoyillariga alohida e‘tibor qaratilishi lozim. Bu esa, o‘z navbatida, jazoni ijro etish tizimining yanada ochiqligi va zamonaviyligi sari muhim qadam bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Jazoni ijro etish kodeksi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–123-sonli qarori “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida.
3. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi materiallari, www.adliya.uz.
4. Jazoni ijro etish departamenti axborot byulleteni.
5. Abdurahmonov B. “Raqamli texnologiyalar va jinoyat ijro tizimi”. // Huquq va xavfsizlik, 2022.
6. “Penitensiar tizimda raqamlashtirish tendensiyalari”, O‘zbekiston Milliy universiteti yuridik fakulteti ilmiy to‘plami, 2023.
7. Karimova D. “Axborot texnologiyalari va inson huquqlari”. – Toshkent: Yuridik adabiyotlar nashriyoti.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Raqamli texnologiyalar ilmiy-tadqiqot markazi. Jazoni ijro etish tizimini raqamlashtirishda zamonaviy texnologiyalar. – Toshkent, 2022.
9. Jalilov A., Raxmonov B. Elektron hukumat va huquqiy tizimda axborot xavfsizligi.
10. Azizov S. Jinoyat-ijro tizimi: zamonaviy yondashuvlar va raqamli transformatsiya. Yuridik fanlar axborotnomasi.